

BACHELOROPPGAVE

Beslutningstaking på topptur

En kvalitativ studie av risiko og beslutningstaking på lagdelt vintersnø – hvilke tanker har et utvalg erfarne toppturutøvere om forskjellen mellom beslutninger tatt på tur alene kontra i gruppe?

Decision-making in backcountry touring

A study of risk and decision-making on a layered snowpack – what thoughts are made by a selection of backcountry tourers regarding the difference in decisions made while touring alone vs in a group?

Av

425- Kristian Ark

414- Thor Parmentier

413- Alexander Aarre

Friluftsliv

Avdeling for lærerutdanning og idrett

Veileder: Espen Hermans

14.12.18

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Forord

Dette er en oppgave skrevet som en del av bachelorutdannelse innen friluftsliv ved Høgskulen på Vestlandet, avdeling Sogndal.

Alle forfatterne er ivrige toppturutøvere og er ofte ute på tur alene og i grupper, og gjennom skolegangen har kompetansen innen aktiviteten blitt løftet betydelig. Som en følge av dette var det ønskelig å fordype oss i temaet risiko og beslutningstaking på topptur.

Stor takk til vår veileder Espen Hermans og de fem intervjuobjektene som deltok. Vi vil også gi en stor takk til andre støttespillere som har hjulpet oss på denne reisen.

Riktig god lesning!

Sammendrag

Oppgaven er skrevet for å gi dypere forståelse av beslutninger tatt av erfarne toppturutøvere. For å finne ut av dette valgte vi å undersøke de menneskelige faktorenes innvirkning på tankeprosesser og beslutningstaking på tur alene kontra i gruppe.

Vi har benyttet oss av kvalitativt intervju av fem erfarne toppturutøvere for å innhente informasjon. Intervjuene ble gjennomført ved hjelp av en semistrukturert intervjuguide som gikk inn på vurdering, oppfattelse av risiko og holdninger med tanke på beslutninger tatt på tur.

Det vises en tydelig enighet om at oppfattelsen av risiko er størst på tur alene, og dermed blir risikovurderingen mer konservativ. På den andre siden tenker intervjuobjektene at den reelle risikoen er størst i gruppesammenheng. Samtlige mener de tar større kalkulert risiko på tur i gruppe enn de er tilbøyelige til å ta alene.

Funnene viste klare forskjeller i beslutningsprosessen alene kontra i gruppe. Intervjuobjektene viser viktigheten av å ta gode og gjennomtenkte beslutninger alene, fordi konsekvensen ofte er større. På den andre siden kom det frem tydelige tegn på snarveier i beslutningsprosessen når de var i gruppe, som også førte til flere uønskede hendelser.

Summary

This project is written to give a deeper understanding of decisions made by experienced backcountry tourers. In order to achieve this, we chose to investigate the impact of human factors on thought processes and decision-making while touring alone versus in a group.

We have used qualitative interviews with five experienced backcountry tourers to gather information. The interviews were held in a semi-structured fashion that included assessment and perception of risk and attitude regarding decision-making.

We found a clear consensus that perceived risk is greater when touring alone, and the risk is therefore handled with more caution. On the other hand, all participants feel that actual risk is greater while in a group, and they tend to allow themselves greater calculated risk in favor of the reward.

Our findings show clear differences in decision-making while alone versus in a group. They show the importance of making good and well-thought-out decisions alone, because the consequences are often more severe. On the other hand, the participants show clear signs of taking shortcuts in the decision-making process while in a group. This was shown to lead to undesirable incidents.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
Summary	4
1 Innledning	7
1.1 Bakgrunn for problemstillingen	7
2 Teori	8
2.1 Objektive faktorer	8
Terrenget	9
Været	10
Snødekket	11
2.2 Menneskelig faktor	11
2.3 Beslutningsprosesser	13
2.4 Situasjonsforståelse og kompetansenivå	14
2.5 Gruppe & risiko	16
3 Metode	18
3.1 Metodevalg	18
3.2 Utvalg	18
3.3 Intervju	19
3.4 Analyse	19
3.5 Validitet og reliabilitet	20
3.6 Etikk	21
4 Analyse og diskusjon	22
4.1 Beslutningstaking	22
Motivasjon	22
Planlegging	23
Gjennomføring	24
Risikovurdering	24
Kompetansenivå	26
4.2 Menneskelig faktor	27
Oppfattelse av risiko	27
Adferd	28
4.3 Gruppe og risiko	29

Lederrolle og ansvar	30
Gruppesammensetning og -størrelse	32
Gruppepress.....	32
4.4 Metodiske svakheter	34
5 Konklusjon.....	35
5.1 Videre forskning.....	35
6 Litteraturliste	37
7 Vedlegg	41
7.1 Werner Munters filtervurderingsmodell 3x3	41
7.2 Resultat på meldeplikttest.....	41
7.3 Intervjuguide.....	42
7.4 Samtykkeskjema/informasjonskriv	44

1 Innledning

Risikosport i form av topptur har de siste årene hatt stor pågang her til lands. Ny teknologi og utstyr av god kvalitet har gjort vinterfjellet tilgjengelig for en større andel av befolkningen. Flere og flere reiser ut i fjellets lekeplass, og må være i stand til å vurdere farene det innebærer.

Tall fra NVE (2018) viser en markant økning i antall skredhendelser i Norge. Noe som påpeker det faktum at flere mennesker ferdes på lagdelt vintersnø. Økningen i skredhendelser kan også være tegn på det at en mindre andel av utøverne er i stand til å ta gode beslutninger ut ifra vurderinger av omgivelsene. Skred blir ofte sett på som den største trusselen i aktiviteten, men personskader oppstår ut fra et mangfold av forskjellige faktorer. Hvordan en forholder seg til risiko og tar beslutninger deretter vil kunne bestemme om man ferdes trygt i fjellet eller ikke.

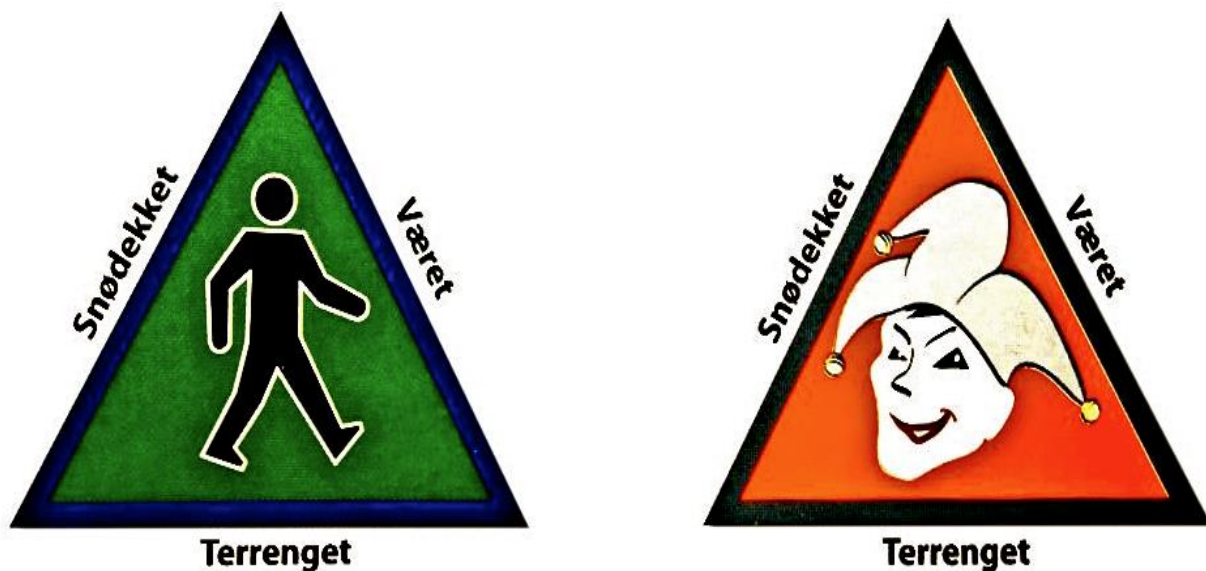
1.1 Bakgrunn for problemstillingen

Vi er tre ivrige toppturentusiaster som er mye på topptur på lagdelt vintersnø. Det å skrive en oppgave innen temaet topptur virket spennende grunnet vår tilknytting til aktiviteten. Da vi startet å idémyldre innså vi at det var forskjeller i hvordan vi tar beslutninger ut ifra risikobildet, spesielt rundt temaet alene kontra gruppe. Dette fant vi å være veldig interessant, og kom frem til at vi ønsket å fordype oss i temaet. Resultatet gjennom diskusjon og samtaler med veileder var problemstillingen:

En kvalitativ studie av risiko og beslutningstaking på lagdelt vintersnø – hvilke tanker har et utvalg erfarne toppturutøvere om forskjellen mellom beslutninger tatt på tur alene kontra i gruppe?

2 Teori

Her vil det kort beskrives de objektive risikofaktorene som er relevante når en er på topptur på vinterstid. Deretter vil vi se på de menneskelige faktorene og hvordan individuelle forskjeller påvirker beslutningstaking. Vi tar også for oss gruppementalitet og dens påvirkning på oppfattet risiko og akseptert risiko. Snøskred og faren for dette er ofte sett på som hovedproblemet på topptur. Faktorene som har innvirkning på dette er ifølge Fredston & Fesler (2011, s. 12) delt inn i tre objektive faktorer: terrenget, snødekket og været. I tillegg kommer den menneskelige faktoren. Brattlien (2017, s. 90) viser samspillet mellom disse fire faktorene med følgende illustrasjon:

Figur 2.1: Skredtriangelet: de fire faktorene en bør ta hensyn til i vinterfjellet (Brattlien, 2017).

2.1 Objektive faktorer

De objektive farene i fjellet er alt som er til stede i naturen som vi ikke har innvirkning på. Dette er faktorer som lett kan observeres, men ikke endres. Vinden som suser fra vest er lett å kjenne,

men vet en hva den fører til og hvilken konsekvens den har for en turgåer i fjellet? Vi skal se nærmere på de største objektive faktorene.

Terrenget

Terrenget endres som regel så langsomt at vi ikke merker det. Det har de samme fysiske reglene år etter år og er en konstant faktor innen skredvurdering. Å kunne vurdere terrenget og faktorene det innebærer er essensielt for trygg ferdsel i vinterfjellet (Nes, 2018, s. 46). I og med at terrenget er en konstant vil det være det enkleste forholdet å vurdere, men igjen det viktigste i mange situasjoner (Brattlien, 2016). Terrengfaktorene vi skal se videre på er bratthet, terrengformasjoner og terrengfeller.

Den største og viktigste faktoren for at et snøskred kan utløses er bratthet. Det er velkjent og skrevet mye om grenseskiftet når en beveger seg over 30 graders helning (Brattlien, 2017; Horgen, 2010; Nes, 2018). Nesten alle skred som tar liv løsnes i terreng brattere enn dette (Brattlien, 2017). For at skred skal kunne gå, må det være en viss helning i terrenget snøen hviler på. Når brattheten øker vil en større mengde snø påvirkes av draget til tyngdekraften. “*Gravity never sleeps*”, skriver Tremper (2008, s. 69) for å minne oss på den konstante faren bratthet har i fjellet. Denne tyngdekraften øker strekkspenninger i snødekket. Påvirkes spenningene under farlige forhold vil snødekket gå i oppløsning og rase ned fjellsiden (Brattlien, 2016; Nes 2018; Tremper, 2008). For å holde seg trygg i terrenget anbefaler Brattlien (2016) og Horgen (2010) å holde seg under 30 grader og alltid ha kontroll på brattheten rundt seg. Det tar lite tid og krefter å sjekke brattheten til fjellsiden og enkeltheng, slik at en ikke utsetter seg for uønskede farer.

I henhold til Landrø (2007) og Nes (2018) er det noen terrengformasjoner som er mer utsatt for skredfare enn andre, da de bidrar til å bygge opp og fordele spenninger i snødekket. Konkave og konvekse former er noe mange ser etter i vurderingen av enkelte heng. Den konkave dalbunnen skaper en felle hvor store mengder snø kan samle seg i et skred. På den andre siden skaper den konvekse kulen over hengt stor spenning i snøen. Dette gir større sannsynlighet for brudd, og

dermed utløsning av skred. Det er konvekse formasjoner som går igjen i flest skredulykker (Fredston & Fesler, 2011).

Har det først gått et skred, finnes det mange aspekter i terrenget som øker faren for den som blir tatt. Slike formasjoner kalles terrengfeller, og er ifølge Brattlien (2017) det farligste terrenget, fordi konsekvensen av et skred blir ekstra stor. Landrø (2007) og Nes (2018) beskriver typiske feller som: skred som går over vertikale stup, skredbaner som ender flatt eller i motbakke, og skred som ender i trær, steiner og andre hindringer. Risikoen for å begravnes dypt under skredmassene eller å utsettes for kraftige slag økes betraktelig i slikt terreng. Brattlien (2017) tar også med skavler som en terrengfelle, da disse kan bryte av og skape fatale fallulykker. Slike farer i terrenget spiller ikke bare sin rolle når det kommer til skred. En nedfart i komplekst terreng med feller og formasjoner vil øke sannsynligheten for personskader om en mister kontroll og faller. Skjulte trær og steiner som ligger rett under overflaten vil også være en faktor å ta i betraktning, spesielt tidlig og sent i sesongen når snødekket er tynnere (Nes, 2018).

Været

Været spiller en sentral rolle i skredvurdering, for uten været ville aldri skred finnes. De viktigste faktorene herunder er nedbør, vind og temperatur (Brattlien, 2016; Fredston & Fesler, 2011; Horgen, 2010). Forskjellige værsystemer skaper, endrer, flytter og påvirker snødekket konstant. Er en flink til å forstå værets påvirkning vil en utvikle en god sans for snødekket og vite når det er farlig å ferdes i fjellet. Ustabiliteten er størst under og etter perioder med mye nedbør og vind. I tillegg vil den øke i perioder med høy temperaturstigning (Brattlien, 2017).

Nedbør på vinterstid kan ta flere former og de påvirker skredfaren ulikt. Et lite utvalg av det som nevnes av Nes (2018) er regn, sludd og snøstjerner. Felles for alle former er at det vil øke tyngden og dermed belastningen til lagene i snødekket. Nysnø i samsvar med vind er den største oppbyggende faktoren til flak. Under slike forhold dannes det kompakte lag med finkorna snø som fører til flakdanning. Fokksnø, en betegnelse på slik vindtransportert snø, er ifølge Brattlien (2017) et stort skredproblem. Tremper (2008) skriver at snøstormer sjeldent legger et jevnt lag

med snø utover terrenget. En må vite hvordan formasjoner påvirker transporten av snø for å vite hvor den legger seg. Nede i terrenget vil alle terrengformasjonene kunne gi ulike vindretninger og skiftende styrke ut fra høyde. Sterkere vind vil frakte snøen og skape le-heng på tvers av formasjoner i terrenget (Nes, 2018). Her bygges det opp store mengder snø og det vil øke belastningen, dermed også skredfaren. Ser en på temperaturens påvirkning spiller den sin største rolle i perioder med svingninger mellom -10°C og $+5^{\circ}\text{C}$. Konsekvensen av slike svingninger vil føre til rask omdanning av snøen og gjøre det mer ustabil. Holder derimot temperaturen seg stabil over lengre perioder, vil snødekket stabilisere seg. Dette styrker bindingene i snøen og vil være til fordel for sikker ferdsel (Brattlien, 2017).

Snødekket

All snø som ligger i terrenget danner det en kaller snødekket, et sammensatt teppe av snø som inneholder lagdelinger av forskjellige snøfall. Brattlien (2017) sier at det farlige snødekket er den snøen som består av vedvarende svake lag. De svake lagene får ikke stabilisert seg og faren blir liggende skjult i snødekket. Det finnes forskjellige former av svake lag. De mest kjente er: nysnø, kantkorn, begerkrystaller og nedsnødd rim (Brattlien, 2017; Fredston & Fesler, 2011; Nes, 2018). Stabiliteten i snødekket kan testes ved å grave snøprofil for å se og kjenne på lagdelingen. Snødekket kan også gi tydelige tegn på usikkerhet gjennom skytende sprekker og drønn fra kollapsende lag (Nes, 2018). Lite erfaring og kunnskap om dette kan føre til farlige situasjoner da snødekket ofte ikke gir tegn på faren før det plutselig går veldig galt.

2.2 Menneskelig faktor

Den menneskelige faktoren handler i henhold til Brattlien (2017) om at vi i noen situasjoner ikke er i stand til å se farene korrekt. En ser faren, men er ikke i stand til å vurdere egen evne til å takle situasjonen. Dette oppstår gjerne fordi handlingene våre er styrt av lyster og preferanser istedenfor rasjonelle tanker og objektive analyser. Problematikken kommer av at vi ofte gjør det vi har lyst til, ikke det vi burde. Zuckerman (2007) konstaterer at risikotaking er direkte relatert til sensasjonssøkende oppførsel. Høyt sensasjonssøkende mennesker vurderer omgivelsene til en mildere faregrad, hvor lavt sensasjonssøkende vurderer de som truende. Måten en anser mulige

konsekvenser varierer mellom de to ytterpunktene. Eksempelvis vil en høyt sensasjonssøkende utøver lettere overse faresignaler som tilsier at det ikke er forsvarlig å sette utfor.

Brattlien (2017) kaller til tider den menneskelige faktoren for jokeren, da det ikke spiller noen rolle hvilke kort en har på hånda hvis jokeren styrer spillet (fig.2.1). Det spiller ingen rolle hva en kan om skred, hvis en ikke klarer å bruke den kunnskapen når det er behov for det. Fredston & Fesler (2011) presiserer at det samfunnet vi lever i har en tendens til å glorifisere risikotaking og lettere viske ut potensielle konsekvenser. Dette vil også ha en påvirkning på den menneskelige faktoren sett i lys av funnene til Mannberg, Henriks, Landrø & Ahrland (2018). Det viste seg at de som ser opp til og beundrer utøvere som kjører radikale linjer på ski og brett, assosieres med en større sannsynlighet for å akseptere nedkjøringer med høy risiko. De konkluderer også at individuell oppfattelse av risiko og holdninger til risiko er nøkkelen til å forstå beslutninger tatt i relasjon til skredrisiko. Subjektive evalueringer, hvorvidt de er gjort av eksperter eller folk flest, er en stor komponent når det kommer til risikovurdering. Hvis en slik risikovurdering er feilslått, vil håndteringen av de vurderte risikofaktorene ikke fungere (Slovic, Fischhoff, Lichtenstein & Roe, 1981). Videre sier Slovic et al. (1981) at eksperter og folk flest har forskjellig perspektiv på risiko ut ifra egen erfaring og kompetanse. Mannberg et al. (2018) har funn som tyder på at de uten formell skredkunnskap har større tilbøyelighet for å akseptere å kjøre risikabelt terreng. På en annen side trekker Tremper (2008) frem “*heuristic traps*”, mentale snarveier i form av feller, som en del av den menneskelige faktoren. Han belyser at visse slike feller fører til større risikotaking. De vanligste fellene er beskrevet slik:

- *Familiarity*: Det kjente, hvor en føler seg komfortabel og trygg.
- *Acceptance*: Når vi søker aksept fra andre.
- *Commitment*: Når en har en plan som *skal* følges.
- *Expert Halo*: Når en følger en som fremstår som ekspert, men som faktisk ikke er det.
- *Scarcity*: Når en konkurrerer om resurser med andre (på jakt etter pudder).
- *Social proof*: Når en ser til andre for hvordan å oppføre seg.

Sensasjonssøkende personlighetstrekk defineres av Zuckerman & Neeb (1979, s. 10) som: trangen til varierte, nye og komplekse sensasjoner og erfaringer, og villigheten til å ta fysiske og sosiale sjanser for opplevelsens skyld. Blant flere som har forsket på risiko snakkes det om å krysse noe de kaller *stupid line* – den usynlige linjen som separerer akseptabel risiko fra uakseptabel risiko (Brattlien, 2017; Tremper, 2008). De fleste trekker en slik linje på forskjellig nivå avhengig av hvorvidt en liker risiko, vår kunnskap om farene og vår oppfattelse av risikoen. Mennesker har en viss toleranse for risiko, men også en tilbøyelighet for det. Risiko gjør tross alt livet mer interessant (Tremper, 2008, s. 291).

2.3 Beslutningsprosesser

Vi har sett på mentale snarveier og hvordan det kan lede mot uønskede beslutninger. En snarvei forkorter tankeprosessen, ofte i komplekse miljø hvor det kreves mer gjennomtenkte beslutninger. Kahneman (2011) presenterer to tankeprosesser innen beslutningstaking. *System 1*, som er evnen vår til å tenke fort og ta raske beslutninger. Dette skjer gjennom intuitive responser basert på tidligere erfaringer. *System 2* er den langsomme og systematiske prosessen hvor en bruker tid på å tenke gjennom og reflekterer, ofte ved hjelp av regler og formler. Det er slitsomt for hjernen å tenke langsomt og bruke tid på refleksjon, dermed tar en gjerne snarveier og kutter tankeprosessen så fort svaret er akseptabelt. Magnussen & Vold (2018) nevner to hovedtyper heuristikk og forklarer de på følgende vis:

- Representativitetsheuristikk innebærer at en fortolker informasjonen i forhold til hvilken gruppe av hendelser informasjonen tilhører, en slags klassifisering.
- Tilgjengelighetsheuristikk er knyttet til at beslutninger tas med utgangspunkt i den informasjonen en har tilgang til.

Vi mennesker har en tendens til å basere observasjoner og vurderinger ut ifra tilgjengeligheten av informasjon fremfor den reelle forekomsten av hendelsen eller forholdet. Dette kan gi en forklaring i tilknytning til forholdet mellom reell og opplevd risiko (Magnussen & Vold, 2018). Videre trekker Teigen (2001) frem at rasjonelle beslutninger, eksempelvis vurderingsmodeller, har som utgangspunkt at mennesket er logisk og derav tar gode beslutninger. Jobber mennesket logisk vil en ta

bedre tid til vurderinger og dermed benytte seg av *system 2* (Kahneman, 2011). Det å tenke langsomt og ta rasjonelle beslutninger kan sees i sammenheng med de fem kompetansenivåene til Dreyfus & Dreyfus (1986). I de to øverste kompetansenivåene vil erfaringen og ekspertisen ha kommet til et nivå som tilsier at en handler mer intuitivt og dermed tar raske beslutninger, *system 1*. I de tre laveste nivåene brukes regler og modeller for vurderinger og beslutninger, *system 2*. Eksempler på slike regler og modeller i forhold til skredfare kan være filtervurderingsmodellen 3x3, Avaluator v2.0 og terrengklassifiseringsmodellen ATES.

Regelbaserte metoder hjelper uerfarne folk å ta riktige beslutninger i fjellet (Brattlien, 2017). Werner Munter utarbeidet filtervurderingsmodellen 3x3 (Vedlegg 7.1) som tar utgangspunkt i de tre vurderingsfiltrene regional, lokal og zonal opp mot de tre kriteriene vær & snø, terreng og mennesket (Nes, 2018). Haegeli, Haider, Longland & Beardmore (2010) skriver at tilgang på presis skredrelatert informasjon er av høy viktighet for toppturutøvere. I Norge har vi Varsom.no, en offentlig varslingsjeneste, som gir daglig informasjon om skredfaren. Der finner en informasjon om hva skredproblemet består av og utbredelsen av det (Brattlien, 2017; NVE, 2017). Brattlien (2017) sier videre at den fem-delte skredfareskalaen som brukes av Varsom.no, brukes også internasjonalt i lignende form.

2.4 Situasjonsforståelse og kompetansenivå

Når en toppturutøver skal vurdere risiko er det viktig å være i stand til å se den informasjonen som er tilgjengelig fra omgivelsene og gjøre vurderingene ut ifra dette. Dette går direkte inn på det å ta gode beslutninger i omgivelser med mange faktorer, ofte beskrevet som god *situational awareness* (Vikene, Vereide & Hallandvik 2016). For å oppnå god *situational awareness* kan en se begrepet ut ifra tre forskjellige faser. Fase 1 er evnen til å oppfatte relevant informasjon fra omgivelsene rundt. Fase 2 er evnen til å tolke og forstå informasjonen en har hentet. Fase 3 er evnen til å forutse hva som vil kunne skje i nær fremtid. Kvaliteten en utøver får i tredje fase avhenger av hvilken informasjon en er i stand til å se og hvordan en tolker den. Det krever mye kunnskap og godt erfaringsgrunnlag for å oppnå høyt nivå av *situational awareness*. Her sier Vikene et al. (2016) i tillegg at graden av det som individet oppfatter varierer etter

erfaringsgrunnlag og det er ofte klare forskjeller mellom nybegynner og ekspert. For å kunne forstå disse forskjellene bedre kan en se på teorien til Dreyfus & Dreyfus (1986) om mesterlære og de fem stadiene fra novise til ekspert. Disse stadiene er beskrevet av Nielsen & Kvale (1999, s. 52-57) på følgende måte:

Stadium 1: Novise

Dette er det første stadiet, hvor en har lave ferdigheter. En lærer objektive fakta gjennom instruksjon, og det kan foregå kontekstfritt. Det er stort fokus på regler og lite på kontekst. Her vil høy konsentrasjon om regler skape forandring, men kan også føre til begrensninger.

Stadium 2: Viderekommen begynner

På dette stadiet har en mer praktisk erfaring, og erfaringer gjennom aktiviteter i kontekster. En gjenkjenner relevante elementer i relevante situasjoner og gjenkjennelsesevnen stimuleres. Situasjonene kjennes på kroppen og kroppsliggjør kunnskapen. Det prøves og feiles som fører til en oppsamling av erfaringer.

Stadium 3: Kompetent utøver

Her har en flere erfaringer og mange elementer gjenkjennes. Det er vanskelig å holde styr på alle regler og hva som er hensiktsmessig i forskjellige situasjoner. Det kreves at utøveren sorterer og prioriterer elementer for å bedre beslutningsprosessen. En får erfaringer i egen kropp i rett kontekst, og skaper prioriteringslister som igjen bedrer beslutningsprosessene. Avhengigheten av regler blir gradvis visket ut og kunnskapen blir en del av den kroppslige kunnskapen som fører til flyt.

Stadium 4: Dyktig utøver

Her flyter det og prioriteringslisten virker bra og en har utviklet et perspektiv fra tidligere erfaringer. En dyktig utøver evner å handle ut fra situasjoner på bakgrunn av kroppslige og utenom-kroppslige erfaringer. En tar bevisste beslutninger der erfaringsgrunnlaget er svakt og reflekterer over situasjoner, for eksempel: hvorfor gikk det galt og hvordan kan det gjøres annerledes? Her er en også dypt involvert i handlingene som en foretar.

Stadium 5: Ekspert utøver

På dette stadiet har en opparbeidet et stort erfaringsgrunnlag. En har satt til side rasjonelle og analytiske handlinger, men dette kan føre til uheldige handlinger. Situasjoner som krever så raske responser at den rasjonelle bevisstheten ikke klarer å skape dette raskt nok kan sees på som uheldige handlinger. Komplekse aktiviteter foregår i komplekse miljøer som igjen kan kreve kroppsliggjorte handlingsmønstre som kommer som en automatisk respons på situasjonens påvirkning. Dette vil si at en handler intuitivt med hele kroppen ut ifra situasjonene som oppstår.

Resultater funnet av Mannberg et al. (2018) viser at det derimot ikke er forskjell fra novise til ekspert på hva slags terreng de aksepterer å kjøre. Dette kan føre til at noviser ofte kommer ut i terreng de ikke mestrer. Siden skredterreng er en krevende læringsplattform vil ikke en novise få riktig feedback fra omgivelsene. En vil dermed fortsette å ta risikofylte beslutninger uten å forstå faren en er i. Marengo, Monaci & Miceli (2017) viser til funn om at erfarne utøvere ofte har internalisert metoder, eksempelvis 3x3 og Avaluator v2.0, som knytter sammen snødekkets stabilitet, terrengets bratthet og sannsynligheten av at det vil gå skred.

2.5 Gruppe & risiko

Gruppens påvirkning, i form av forskjellige gruppedynamikker og gruppepress, kan ifølge Kurzeder & Feist (2003) ha dødelig konsekvens. Dette går ut på at en normalt antar at andre mennesker vet hva de holder på med og at en nøler med å komme med innvendinger av frykt for

å bli sett på som en pyse. Denne holdningen kan potensielt være ekstremt farlig. Fredston & Fesler (2011) sier at holdninger er den menneskelige faktoren som fører til flest skredulykker, da de fører til filtrering av data fra omgivelsene etter lyster og preferanser. Derfor er det lurt, som Kurzeder & Feist (2003) sier, at alle individer i en gruppe på tur skal være med på beslutningstakingen. Dette fordi en gruppe i sin helhet har større samlet kunnskap enn et enkelt individ. For at dette skal være mulig presiserer Tremper (2008) at visse forutsetninger må være møtt. Det må finnes:

- Noen form for kompetanse i gruppen.
- Forskjellige meninger i gruppen.
- Åpen konkurranse av ideer.
- Mekanismer for å begrense valgmulighetene.

På en annen side sier Kurzeder & Feist (2003) at grupper alltid tar større risiko enn et enkelt individ. Dette fordi i en gruppe føler en seg ofte trygg og har en tendens til å undervurdere risiko. Tremper (2008) forklarer dette på en annen måte: risiko eksisterer ikke før en tilfører mennesket. Jo flere mennesker en tilfører jo mer øker risikoen. Ikke bare på grunn av dette, men også fordi det skjer en endring i oppfattet risiko. Med andre ord mener han at ved økning i gruppens størrelse øker reell risiko, mens samtidig minker oppfattelsen av risiko. Dette korrelerer med funnene til Zweifel, Procter, Techel, Strapazzon, & Boutellier (2016) om at det er økt risiko i grupper med flere enn fire personer og at det er lavere risiko i mindre grupper og alene. God kommunikasjon er viktig på topptur i en gruppe, og dårlig kommunikasjon tar ofte flere former. Tremper (2008) presiserer at faktorene gjelder uavhengig av kompetanse, og beskriver de slik:

- At en eller flere sier ikke ifra, av frykt for å bli sett på som en pyse.
- Ufullstendig kommunikasjon som fører til feiltolkning eller begrenset deling av viktig informasjon.
- Misforståelse av gruppens plan eller gruppens oppfattelse av den potensielle faren.
- Ingen kommunikasjon.

3 Metode

Ordet metode kommer fra det greske *methodos*, det å følge en viss vei mot et mål, og defineres som en systematisk fremgangsmåte (Johannessen, Tuft & Christoffersen, 2016). Dalland (2017) sier at metode er redskapet vi bruker når vi vil undersøke noe, og begrunnelsen for å velge én bestemt metode er at vi mener den vil gi oss gode data og belyse problemstillingen vår på en faglig interessant måte. I dette kapitlet vil vi begrunne og forklare metodevalget vårt samt andre valg vi har tatt i sammenheng med oppgaven vår.

3.1 Metodevalg

Å velge rett metode betyr mye for hvordan arbeidet med oppgaven vil bli gjort (Dalland, 2017). Det blir en slags oppskrift på hva og hvordan en skal samle, strukturere og jobbe med dataene. I samfunnsforskning er det vanlig å skille mellom kvalitativ metode og kvantitativ metode (Johannessen et al., 2016).

Vi var på jakt etter holdninger og oppfattelser innenfor et tema som i prinsippet er vanskelig å bryte ned til målbare variabler. Alle mennesker har et innebygd anlegg for å vurdere risiko og konsekvenser av handlinger, men ikke alle ser farene i fjellet på samme måte (Brattlien, 2017; Fredston & Fesler, 2011; Horgen, 2010; Nes, 2018). For å kunne undersøke denne prosessen av risikovurdering og beslutninger mente vi at det var hensiktsmessig å åpne for reflekterte samtaler sammen med intervjudeltakerne. Vi ville utforske holdninger og opplevelser, og mente derfor at en kvalitativ metode der vi baserte datainnsamlingen på dybdeintervju ville være hensiktsmessig for å svare på problemstillingen.

3.2 Utvalg

Siden målet med oppgaven var å finne ut hvordan oppfattelsen av risiko endrer seg på tur i gruppe versus på tur alene følger det at vi ville ha intervjuobjekter som hadde erfaring fra topptur både i gruppe og alene. Vi valgte å intervju personer av begge kjønn og varierende alder, for å se om det oppstod variasjon i svarene. For å holde fokuset innen risikovurdering falt utvalget på toppturutøvere med en viss kompetanse ut fra modellen til Dreyfus & Dreyfus (1986). Vi

oppsøkte derfor personer som har toppetur som fritidsaktivitet for å utelukke profesjonelle. Det ble valgt å utelukke nybegynnere, da deres manglende erfaring ikke ville kunne gi oss svar på problemstillingen.

3.3 Intervju

Designet til oppgaven vår er eksplorerende, hvor bakgrunnen for problemstillingen var våre personlige erfaringer og opplevelser, og det vi ville finne ut var basert på intervjuobjektene tanker, erfaringer og opplevelser (Befring, 2015). For å gi rom for reflekterte svar og diskusjon rundt temaet brukte vi et semistrukturert intervjudesign (Dalland, 2017). Denne formen for intervju fremstår som en hyggelig samtale og gir det spillerommet vi var ute etter. Vi ønsket å få frem svar og nyanser som vi ikke hadde forutsett, få nye perspektiv og formuleringer, samt passe på at intervjuobjektene forsto spørsmålene ved bruken av oppfølgingsspørsmål, tonefall og kroppsspråk (Befring, 2015; Dalland, 2017).

Intervjuguiden delte vi i fire hovedkategorier. Hver kategori bestod av noen nøkkelspørsmål, samt forslag til oppfølgingsspørsmål (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015). Vi brukte intervjuguiden som retningslinje, heller enn en rigid struktur vi måtte følge til punkt og prikke. I intervjuet ble guiden brukt for å få intervjuobjektene tilbake på rett spor, men i den grad det virket hensiktsmessig lot vi intervjupersonene tenke og snakke fritt.

3.4 Analyse

“Analyse er et granskingsarbeid der utfordringen ligger i å finne ut hva materialet har å fortelle” (Dalland, 2017, s. 229). Både Befring (2015), Dalland (2017) og Kvale et al., (2015) understreker viktigheten av å skape et oversiktsbilde og forstå helheten av det som har kommet frem under intervjuene. Med basis i helhetsbildet gikk vi videre med å finne generelle og spesielle fellestrekk, samt foretok en tematisk gruppering (Befring, 2015). En av utfordringene ved å ha valgt en kvalitativ metode over kvantitativ var at det ikke var like lett å kategorisere og systematisere informasjonen vi fikk ut av intervjuene. Vi brukte strukturen til teoridelen, samt utformingen av intervjuguiden til å analysere og sammenligne svarene vi fikk.

I analysedelen kastet den metaforiske ballen frem og tilbake, diskuterte og fikk frem ulike perspektiv på informasjonen vi samlet (Dalland, 2017; Kvale et al., 2015). Dette var også med på å motkjempe noen av begrensningene vi har innen temaet i oppgaven vår. Siden vi alle er aktive og engasjerte toppturnutøvere selv kunne perspektivet vårt og våre personlige oppfatninger kanskje gjøre det vanskeligere for oss å tolke det intervjuobjektene sa korrekt. Vi diskuterte oss imellom og inkluderte veileder for å forhindre dette.

3.5 Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet er to essensielle krav når det kommer til forskningsprosjekt. Dataene vi bruker, både litteraturen og intervjuobjektene, må være valide eller relevante for problemstillingen (Dalland, 2017). Effektiv kildekritikk er viktig for å belyse problemstillingen, og vi forsøkte å tolke og bruke dataene vi hadde med samme hensikt som forfatteren eller intervjuobjektet fremstilte de med (Johannessen et al., 2016; Kvale et al., 2015). Det kan ha vært lettere å sikre høy validitet i en kvalitativ undersøkelse, som denne, fordi vi kunne stille oppfølgingsspørsmål og få med oss nyanser som vi kunne ha gått glipp av ved bruk av kvantitativ metode (Kvale et al., 2015).

Reliabilitet handler om nøyaktighet, pålitelighet og det å unngå feilkilder (Dalland, 2017; Johannessen et al., 2016). En av ulempene med kvalitativ metode og dybdeintervju er at det var så få intervjuobjekter. Vi kan ikke generalisere og påstå at disse få representerer alle toppturnutøvere, og det vil være vanskelig å gjennomføre undersøkelsen igjen og få samme resultat (Befring, 2015). Intervjuobjektene kan ha blitt påvirket av situasjonen, dagsformen og oss som intervjuere. Vi prøvde å unngå så mange feilkilder som mulig ved å ha god struktur, en god intervjuguide som forsøkte å belyse problemstillingen på best måte, og prøvde å representere det intervjuobjektene mente, uten å fremme våre personlige synpunkt på problemstillingen.

3.6 Etikk

Konfidensialiteten til intervjuobjektene skal være ivaretatt helt og fullt (Befring, 2015, s. 32). Navn og personopplysninger ble ikke nevnt under intervjuet og opptakene og transkripsjonene ble lagret trygt, lokalt, og slettet etter bruk (Johannessen et al., 2016). Norsk senter for forskningsdata (NSD) var også en viktig ressurs for prosjektet vårt (Dalland, 2017). Vi gjennomførte meldeplikttesten til NSD for å sjekke om prosjektet vårt var meldepliktig. Basert på resultatet på denne veiledende testen var ikke prosjektet vårt meldepliktig, siden vi ikke samlet inn personidentifiserbare opplysninger (vedlegg 7.2).

4 Analyse og diskusjon

I og med at vi har lagt oss på kvalitativ metode vil vi slå sammen analyse og diskusjon. Dette fordi den informasjonen vi har hentet gjennom muntlige intervju har ingen konkrete definerbare verdier vi kan vise til. *Beslutningstaking, menneskelig faktor og gruppe og risiko* vil være hovedtemaene videre. Teorien som omhandler *objektive faktorer* vil brukes for å belyse tema og poeng innen de overnevnte hovedtemaene. Hvert tema vil inneholde underdeler med relevante tema for å bedre oversikt og svar inn mot problemstillingen. Svarene vil inneholde sitat fra intervjuobjektene og tolkning av den informasjonen de har lagt frem. For å beholde anonymiteten vil de forskjellige intervjuobjektene skrives som *person 1, person 2, person 3, person 4* og *person 5*.

4.1 Beslutningstaking

Det skjer mange vurderinger og beslutninger hver gang en ferdes på lagdelt vintersnø, både i planleggingsfasen og i gjennomføringen. Samtlige av intervjuobjektene har mye erfaring innen aktiviteten og det viste godt igjen i svarene de gav. For å belyse kompetanse og erfaringer til deltakerne ble de spurt innledende om planlegging og gjennomføring av tur. Videre går vi inn på risikovurdering og tanker om beslutninger på tur. Svarene tyder på forskjeller i oppfattelse av risiko som gir et innblikk i beslutningsprosessen.

Egendefinert kompetansenivå fra deltakerne:

	Person 1	Person 2	Person 3	Person 4	Person 5
Risikovurdering	Kompetent	Dyktig	Dyktig	Kompetent	Dyktig
Nedfart	Dyktig	Ekspert	Dyktig	Dyktig/ekspert	Dyktig

Motivasjon

Motivasjonen for å dra på tur spiller inn på valgene som tas med tanke på turvalg og opplevelsen som oppsøkes. *“Det er veldig væravhengig, hvis det er bra skiføre og trygge forhold så er det jo selvfølgelig den ultimate nedoveropplevelsen, å kunne kjøre bratt på ski i bra snø”*, sier person 3 når vedkommende blir spurt om hva som motiverer til å dra på tur. Samtlige deltakere er inne på

den gode snøen som en stor motivator for å dra på tur. Ellers blir opplevelsen i helhet satt frem som en gjennomgående motivator for alle. Person 1, 4 og 5 viser til naturopplevelsen som en viktig faktor, det å kunne kose seg ute uten at en nødvendigvis trenger det aller beste føret. Avhengig av gruppen og forholdene som er tilstede viser alle deltakerne et ønske om å kjøre det som Brattlien (2017) og Nes (2018) klassifiserer som farlig skredterreng: bratthet over 30 grader, i perioder etter mye nedbør og vind. Person 2 søker *“Større fjell og brattere linjer”*, og viser tegn til større aksept for risiko i nedfarten. Aksepten for økt risiko i brattere linjer kan stemme overens med Mannberg et al. (2018) som fant: å se opp til utøvere som kjører radikale linjer og tar stor risiko fører til at en selv har økt aksept for risiko.

Planlegging

Haegeli et al. (2010) skriver at tilgang på presis skredrelatert informasjon, i samarbeid med en utøvers kunnskap til å tolke det, er begge av høy viktighet under planlegging av en trygg topptur. Informasjon som hentes inn viser til et skille blant deltakerne. Person 1 og 3 snakker om hvordan de gjennom sesongen holder seg oppdatert på historikken i værforholdene og snødekket. De har kunnskap om hva de kan forvente å finne av svake lag og hvordan været har påvirket skredfaren i en bestemt periode, noe som viser til høyt kompetansenivå (Dreyfus & Dreyfus, 1986). Person 1 påpeker: *“For eksempel hvis det er brått en dag en firer [på varsom] med et svakt lag som er nedsnødd, så har jeg allerede nok kunnskap om at denne er allerede forutsett, så da velger man tur ettersom.”* Ved å vite om og forstå denne informasjonen i forkant har deltakeren større sannsynlighet for å holde seg unna den farlige snøen i vedvarende svake lag (Brattlien, 2017). Resten av deltakerne forteller om en mer overfladisk informasjonsoversikt, og dermed mister dybden i risikobildet. Dette kan føre til mangel av presis skredrelatert informasjon som er et viktig grunnlag for å ta gode beslutninger (Haegeli et al., 2010). *“Vær, snø, terreng-shit. Vindretning og hvor man eventuelt kommer til å finne hvor det har blåst og sånt. (...) Litt hva man kan forvente å møte på oppe i fjellet”*, forteller person 2. Alle deltakerne nevner været, og spesielt vinden, og virker innforstått med farene det skaper. Sterkere vind vil frakte snøen og skape le-heng på tvers av formasjoner i terrenget, belastningen øker og dermed også skredfaren (Brattlien, 2017; Nes, 2018). *“Så prøver man å skjønne hvilke sider av fjellet man bør passe seg for”*, forteller person 4 mens vedkommende sakter om varselet for vær og vind.

Gjennomføring

Samtlige deltakere sier at turvalg og nedfart i hovedsak blir planlagt i forkant, som regel dagen før. Alle deltakerne utenom person 3 viste klar og enkel enighet om at informasjonen bestemmer turvalg. Person 3 sier: *“Jeg er kjempefan av å ta avgjørelser underveis”*, og forteller om at en ikke skal ignorere magefølelsen om en er usikker på det en har brukt tid på å planlegge. Videre forteller deltakeren at: *“Nitti prosent av gangene jeg er på tur så endrer vi avgjørelsen av hvor vi hadde tenkt å kjøre ned. Basert på vær og føre.”* Slike endringer går igjen hos både person 2 og 4. Gjennom digresjoner viser deltakerne til at turene endres til et tryggere alternativ basert på vurderinger underveis. Dette kan være tegn på at det tas gode beslutninger, men kan også tyde på vurderingsfeil i planleggingsfasen. Da er vi inne på det som person 2 legger til: at det må være en grunnleggende feil i vurderingen om en ender opp på toppen av fjellet og ikke ønsker å kjøre ned igjen. Deltakerne viser tydelige tegn på å basere vurderinger etter lyster og preferanser (Brattlien, 2017). Person 1 forteller at *“Det er alltid et hovedmål, men skal ikke tas på liv og død så å si”*, og at planene endres ved behov uten å falle i den heuristiske fellen *commitment* (Tremper, 2008). Deltakerne viser til en beslutningsprosess basert på tilgjengelighetsheuristikker, som vil si at de tar beslutninger ut ifra den informasjonen de har tilgang til (Magnussen & Vold, 2018). Person 5 skiller seg ut i dette spørsmålet da det ikke endres i nærheten like ofte som hos de andre deltakerne. Noe som kan være resultat av at det i bunn og grunn ikke søkes like mye risiko på tur, eller at planleggingen er såpass god at planen kan gjennomføres. *“Noen ganger så endrer man jo planen fordi man ser at det var oppkjørt”*, legger person 5 til og forteller at en noen ganger kjører mer eksponert for å nå den urørte snøen. Dette er tydelig tegn på den heuristiske fellen *scarcity* (Tremper, 2008).

Risikovurdering

Funnene til Marengo et al. (2017) viser hvilke variabler innen beslutninger i skredterreng som er mest gjeldende for at en deltaker velger å ikke kjøre en fjellside. Større varslet skredfare viste størst sannsynlighet for at en deltaker valgte å ikke kjøre (Marengo et al., 2017). Under intervjuene peker person 1, 3 og 5 mot skredvarsel som en viktig faktor, og at de som regel er oppdatert på varsom.no. Vi så ingen klar peker mot at denne informasjonen var essensiell i

deltakernes vurdering, slik som Marengo et al. (2017) kom frem til. Derimot viste deltakerne tilbøyelighet for at vurderingene underveis, og ikke i forkant, var viktigere. Vi forventet at skredvarslet, som er en essensiell del av risikovurdering, ville komme tydelig frem i intervjuene. Vi så derimot en tendens til at skredvarsel ikke spilte så sentral rolle som forventet, spesielt for person 2 og 4. Person 2 nevner kun skredvarsel indirekte, og person 4 sier *“Bør jo sjekke skredvarselet, da, men ofte så skippar man den litt. Eller man går inn og ser at det står type faregrad to eller tre, men det er ikke sånn at man går ned og les teksten, som oftest. Som man burde gjøre.”* Dette kan føre til minsket situasjonsoverblick og føre til dårlige beslutninger. God situasjonsforståelse handler om å hente inn tilgjengelig informasjon, tolke informasjonen og forstå hva som kan skje videre, for så å ta gode beslutninger basert på dette (Vikene et al., 2016). *“Assumption is the mother of all fuck-ups”*, forteller person 3, hvor vedkommende vektlegger viktigheten av å ha god informasjonsbakgrunn i beslutningene man tar. Å anta at en klarer å skjønne det totale skredbildet ute i feltet kan lede til farlige situasjoner (Brattlien, 2017; Horgen, 2010).

Vurderinger og beslutninger underveis på tur viste seg å spille størst rolle for endring i planene. Deltakerne viste til gode vurderingsvaner for å hente inn relevant informasjon underveis. For eksempel går person 1 utenfor sporet omtrent hver hundrede meter for å sjekke om det oppstår sprekker, av og til sjekker med handen for å kjenne på lagdelingen og om det er usikkerhet graves det snøprofil. Dette er en vane som går igjen i varierende grad blant alle deltakerne. Skytende sprekker og vedvarende svake lag i snøen er begge klare tegn på skredfare (Brattlien 2016; Nes, 2018, Tremper, 2008). Person 5 er opptatt av å se rundt seg, sjekke om det er utløste skred og farlige terrengformasjoner. Person 1, 3 og 4 er også innom det samme. *“(…) hvordan ser det ut rundt? Er det en skredfelle? Kan det komme noe over oss?”*, forteller person 3 under gjenfortelling av en episode på tur. Person 1 er ikke inne på dette i detalj, men viser flere ganger til oppmerksomhet om objektive farer i området rundt. Person 1 sier:

“Så jeg tror det er derfor jeg er så bevisst på at jeg tenker at her ute må nesten alt dobbeltsjekkes og liksom trekke seg ut fra situasjonen og tenke på det han Jordan Peterson sa: du behandler andre mye snillere enn deg selv, så se på deg selv av og til

som en annen person, og da ta beslutningen ut ifra den tankeprosessen. Ville du da sendt din bestekompis under den skavlen eller opp den greia, og stått og sett på?”

Farene som nevnes stemmer i samsvar med det Brattlien (2016), Nes (2018) og Tremper (2008) nevner som faretegn innen skredvurdering.

Kompetansenivå

Deltakerne ble spurt om å plassere seg på skalaen av kompetansenivå (Dreyfus & Dreyfus, 1986). I egen oppfattelse plasserte de seg på nivå fra novise til ekspert både innen risikovurdering og nedkjøringsferdigheter. Det viste seg at alle deltakerne, utenom person 3, vurderte seg selv som flinkere til å kjøre ned fjellet enn hva de var i stand til å vurdere. *“Jeg vil si at jeg er flinkere til å vurdere risiko enn å kjøre ski”*, sier person 3. Person 1 og 3, som i utgangspunktet viste størst kompetanse innen risikovurdering, var mest tilbakeholdne om å plassere seg høyt på nivåene med tanke på risikovurdering. Person 1 la seg rett under nivået dyktig utøver, *“kompetent pluss”*, i egne ord, og person 3 ville i utgangspunktet plassere seg på kompetent, men i ettertanke plasserte seg på dyktig. I henhold til Mannberg et al. (2018) kan det argumenteres for at økt kompetanse gir også mer konservativ holdning til egne ferdigheter.

Både person 1 og 3 plasserte seg som dyktig utøver med tanke på nedkjøringen. Vi kan argumentere for at både person 1 og 3 ligger på et nivå over de andre deltakerne på risikovurdering. Ut ifra definisjonen av nivåene ville de nok plasseres på dyktig utøver begge to. I henhold til Nielsen & Kvale (1999) viser de intuitive ferdigheter innen beslutningstaking, og mye refleksjon rundt valgene som tas. Person 2 og 4 er de som viser størst skille mellom risikovurdering og nedkjøringsferdigheter. Person 2 plasserer seg som dyktig i vurdering og ekspert på nedkjøring, og person 4 legger seg på kompetent innen risikovurdering og dyktig/ekspert for nedkjøringen. Blant de andre var skillet mellom kompetansenivåene mindre. Person 2 forteller at kompetansen innen risikovurdering har økt masse de siste årene, men at det fortsatt er et betydelig skille mellom ferdighetene. Person 5 viser tegn til godt samsvar mellom de to aspektene, men legger til at nedkjøringsferdigheten er nok hakket høyere. Den største

grunnen til at ingen plasseres på ekspert innen vurdering er at de alle tilnærmer seg en analytisk tankeprosess. Ifølge Nielsen & Kvaales (1999) definisjon av ekspert utøver blir rasjonelle og analytiske handlinger satt til side, og det foregår nå intuitivt. Selv om flere viser til intuitive handlinger og vaner, er det ingen som kan sies å handle intuitivt i alle situasjoner.

4.2 Menneskelig faktor

Slovic et al. (1981) presiserer at subjektive evalueringer, hvorvidt de er gjort av eksperter eller folk flest, er en stor komponent når det kommer til vurderinger. Subjektet her er mennesket og da er en inne på den menneskelige faktoren. Ut ifra svar i intervjuene skal vi se hvordan menneskelig faktor kan påvirke deltakernes oppfattelse av risiko og dermed beslutningstaking.

Oppfattelse av risiko

Skred er den objektive faren som ble nevnt flest ganger i intervjuene. En ser derimot klare forskjeller mellom deltakernes største frykt på tur ut ifra deres egne erfaringer. Person 2 forteller om en tidligere hendelse hvor vedkommende ble sittende fast i en bresprekk under en tur alene. En lignende situasjon er dermed det person 2 er mest redd for. Person 3 har en kompis som har fått erfare det å legge kneet ned i snøen i en sving og treffe en stein som medførte bruddskade. Person 3 sier derfor at: *“Jeg er nesten mer redd for det enn skred, da, fordi du kan ikke legge en profil og finne ut hvor steinen ligger.”* Person 1 er mer inne på menneskelig faktor og ser en selv som den største trusselen. Vedkommende er inne på det som Tremper (2008) kaller heuristiske feller, spesielt *acceptance, social proof og commitment*. Person 1 sier:

“(…) det [er] så utrolig vanskelig å stå der når han kompisen din har stått der med smil om munnen og bare gravd på i halvannen time og du da skal stå der og si ‘dette her føler jeg ikke er rett’ (…) det er utrolig vanskelig å si fra at jeg ikke blir med på dette her eller ‘jeg kjører rundt’.”

Det er kun person 4 og 5 som beskriver skred som den største trusselen på tur. Denne oppfattelsen er basert på tidligere erfaringer og kunnskap om konsekvensen av dårlige beslutninger i skredterreng. Dette kan sees i samsvar med det som Slovic et al. (1981) sier, at eksperter og folk flest har forskjellig perspektiv på risiko ut ifra forskjellige erfaringer og kompetanse.

Samtlige deltakere uttaler at når de er på tur alene er det enda “*skumlere*”, og de fleste peker på skred som den største oppfatta risikoen, men av forskjellige årsaker. Person 3, 4 og 5 nevner at det er ingen hjelp å få dersom en blir tatt av skred. I tillegg blir en mer usikker på egne vurderinger og en har ingen å diskutere farene med. Person 1 gir inntrykk av skred som større risikofaktor alene da valget for nedkjøringen alltid foregår i det “trygge terrenget”. Brattlien (2017) beskriver terrenget som trygt når det er under 30 grader, da det sjelden eller aldri utløses skred der. Person 2 sier også at det er enda skumlere på egenhånd, men mer på bakgrunn av egen erfaring da vedkommende satte seg fast på tur alene som følge av sviktende planlegging og risikovurdering. Dette kan sees i lys av det Slovic et al. (1981) som sier at hvis en slik risikovurdering er feilslått, vil håndteringen av de vurderte risikofaktorene ikke fungere. Dette viser en tendens til varierende oppfattelse av risiko avhengig av om en er på tur alene eller i gruppe.

Adferd

Intervjuobjektene viser endring i adferdsmønster på grunn av endring av oppfattet risiko når de er på tur alene. Dette kan sees i lys av konklusjonen til Mannberg et al. (2018) om at individuell oppfattelse og derav holdning til risiko er avgjørende for hvilke beslutninger en tar i skredterreng. Dette korrelerer med Zuckerman (2007) som konstaterer at risikotaking er direkte relatert til sensasjonssøkende oppførsel. Høyt sensasjonssøkende mennesker vurderer omgivelsene til en mildere faregrad, hvor lavt sensasjonssøkende vurderer situasjoner som truende og vil føre til negative konsekvenser. Person 4 og 5 sier at de er mer skjerpa og oppmerksomme når oppfattelsen av risiko er større. Dette kan tilsi at det skjer en ubevisst økning i det som Vikene et al. (2016) kaller *situational awareness*. Person 3 motsier person 4 og 5, og sier at det er fort gjort å bli gående i egne tanker og dermed ikke følge så mye med på

omgivelsene. Dette kommer tydelig frem gjennom sitatet: *“Man er jo der 40 turer i løpet av en sesong, liksom. ‘Skal bare på Togga en snartur’ og så går du litt i din egen verden uten å tenke over alt, da.”* Dette er et typisk eksempel på den heuristiske fellen *familiarity*, og deltakeren viser forståelse for faren den kan innebære. Dette stemmer overens med Trempers (2008) uttalelser om at risikoen øker dersom en går i heuristiske feller. Person 1 uttaler seg om at vedkommende følger like mye med på risikofaktorer alene som i gruppe, men at vedkommende tar mer hensyn til de alene. Forskjellene kan sees i samsvar med det Vikene et al. (2016) sier: graden av det individet oppfatter og får med seg av informasjon varierer etter erfaringsgrunnlag.

Videre uttaler person 1 og 5 at de på tur alene tar nedkjøringen med større sikkerhetsmargin med tanke på terrenget og hvordan de kjører. Her er det klar sammenheng med Kahnemans (2011) system 2 av tankeprosesser og Teigens (2001) modell av det logiske mennesket. Person 3 og 5 nevner at de har større tilbøyelighet for å snu når de er alene. Dette kan tyde på at de påvirkes lettere av heuristiske feller i gruppesammenheng (Trempers, 2008). Person 2, 3, 4 og 5 er alle inne på at på tur alene er det ingen andre å ta hensyn til, frihetsfølelsen er dermed større. Det er mer avslappende og turen skjer i ens eget tempo. Ser en dette opp mot tankeprosessene til Kahneman (2011) kan dette gi inntrykk av at det er lettere å ta seg tid til gode vurderinger, og dermed benytte seg av system 2. Dette kan vise en tendens til at på tur alene, hvor de har en økt oppfattelse av risiko, påvirkes tankemønsteret og dermed beslutningstakingen.

4.3 Gruppe og risiko

Alle deltakerne viser tydelig forskjell på oppførsel ut ifra hvem de er på tur med. Den største faktoren, og mest repeterte, er troverdigheten til medlemmene i gruppen. Er de på tur med personer de stoler på og har god kjennskap til, vil de tillate seg å ta større risiko. Risiko gjør tross alt livet mer interessant (Trempers, 2008). Som person 1 sier: *“(…) [Å] kjøre en 45 graders helning når du er helt alene ser jeg ikke egentlig veldig lite vits i fordi du ikke får den ‘skryten’ av kompisene i den settingen. (…) Men det er nå veldig gøy å kjøre 45 grader med en kompisgjeng.”* Farene føles ikke like påtrengende om en har sikkerhetsnettet av andre mennesker rundt seg (Kurzeder & Feist, 2003). Person 2 sier at å være sammen med personer en kjenner godt fører til en raskere vurderingsprosess hvor en slipper å tvile på gruppens refleksjon. Dette

kan være en positiv side med gruppens påvirkning, så lenge en ikke faller i den heuristiske fellen *expert halo* (Tremper, 2008).

Et skille i oppfattet risiko kommer tydelig frem når deltakerne snakker om å være på tur med mindre erfarne mennesker. Person 2 sier: *“Det har jo en påvirkning hvordan holdningene til de personene du er på tur med har. Både i positiv og negativ retning. Det kommer jo an på hvordan du oppfatter de som individ, og risikovurderingene deres.”* Fredston & Fesler (2011) sier at holdninger er den menneskelige faktoren som fører til flest skredulykker, da filtrering av data fra omgivelsene skjer etter lyster og behov. På tur sammen med den faste gruppen kan det argumenteres for at deltakerne setter lyster og behov mer sentralt i beslutningsprosessen slik som Fredston & Fesler (2011) argumenterer for. Intervjuobjektene viser enighet om at de føler større ansvar på tur med individer med mindre kompetanse.

Lederrolle og ansvar

Alle intervjuobjektene sier at de tar eller får direkte lederskap om de er den i gruppen med størst oppfatta kompetanse.

“Jeg tror det er et sosialt hierarki i skimiljøet som er mer tilstedeværende enn man tror. At fordi noen har vært mer på tur enn andre så gir man dem automatisk mer autoritet, uten at de nødvendigvis har gjort seg fortjent til det”,

sier person 3 og understreker hvor viktig det er å være med på beslutningstakingen. Dette blir også poengtert av Kurzeder & Feist (2003) som sier at alle individer i en gruppe skal være med på beslutningstakingen, dette fordi en gruppe i sin helhet har større samlet kunnskap enn et enkelt individ.

Når resten av gruppen er like kompetent som de selv, tar person 1, 2, 4 og 5 mer tilbakeholdne roller. Ved nødvendighet, hevder de at de vil gripe inn eller si ifra. Basert på andre uttalelser, slik som person 5 sier: *“Jeg er nok ikke den som først sier ‘Nei, jeg går tilbake samme vei’, hvis du skjønner. Jeg er nok den som gjerne blir med”*, kan det tyde på at dette ikke alltid er tilfellet. Hverken de eller person 3 ser på seg selv som lederen, ene og alene, men heller at ansvaret deles mellom alle turmedlemmene. Person 3 påpeker at dette kan også være en risiko, om en mentalt tildeler ansvar, uten at personene er klare over det selv. Dette stemmer overens med Kurzeder & Feist (2003) som sier at mennesker ofte antar at andre vet hva de driver med, potensielt med dødelig konsekvens.

Person 1 vil fremstilles som en trygg og reliabel person til fjells. Lederstilen er da å ikke være den mest aktive, men å kunne snakke med autoritet. Hvis person 1 advarer om farer vil det tas seriøst. En faktor som har påvirket denne holdningen er en personlig opplevelse person 1 utdypet om:

“Det var en gang vi gikk forbi en annen gruppe oppover, hvor de allerede gikk med konsekvensavstand mellom seg. Vi gikk bak de og vi var egentlig veldig sikre på at i dag går det ingenting. Jeg skal ikke si at vi kjefte på de, men vi sa bare: ‘Nei, nei, slapp av. Dette går helt fint i dag, ikke tenk på det.’ (...) Omtrent alt som var over 30 grader løsnet da vi kjørte ned. Det er en utrolig dum avgjørelse å tenke selv at alt går fint og fortelle en annen gruppe at alt går fint, for så å tabbe seg ut senere og vite at man har gitt falsk trygghet til andre personer i fjellet.”

Denne opplevelsen av å gi falsk trygghet til andre, som det kunne ha endt gale med, var med på å inspirere person 1 til å få mer kompetanse innen skredvurdering. Mannberg et al. (2018) påpeker at de med høyere skredutdanning er mer villige til å si nei til å bevege seg i skredutsatt terreng. Dette kan være med på å bygge denne autoriteten person 1 søker.

Gruppesammensetning og -størrelse

Gruppesammensetning i planleggingsfasen varierer mellom deltakerne. Person 1 forteller om to faste turkompiser fra hjembygden, som oftest er med på tur. Likedan forteller person 3 og 4 at de har fast person/liten gruppe som til enhver tid er tilgjengelig og gira på å være med. Person 2 har tilnærmet en fast gruppe, men den inneholder flere personer og dermed blir det en mer flytende sammensetning ut ifra hvem som kan og vil være med på turen. Person 5 skiller seg en del ut, og sier: *“Jeg har ikke noen fast gjeng. Jeg har egentlig to forskjellige typer mennesker jeg er på tur med.”* Den ene gruppen mennesker er erfarne og spreke mennesker, og den andre er nykommere innen aktiviteten. Flere nevner også gruppestørrelse som et viktig element. De faste gruppene til person 1 og 3 er på færre enn fire, mens person 4 svarer på spørsmålet om ønskt gruppestørrelse slik: *“Helst liten, men vi blir ofte en gruppe på rundt fem-seks personer. Jeg liker bedre å være typ tre. Det er en perfekt størrelse egentlig.”* Denne oppfatningen av at en er tryggere i små grupper stemmer svært godt med funnene til Zweifel et al. (2016): Risikoen for å havne i skred øker med større gruppe, derfor er små gruppestørrelser ansett som en risikoreducerende faktor.

Gruppepress

Person 1, 3, 4 og 5 trekker frem eksempler der gruppa har bestemt seg for å hoppe eller kjøre en side som vedkommende ikke egentlig har lyst til, men de følger på likevel. *“(…) tre av fem i gruppen har allerede kjørt, jeg og sistemann står og skjelver. Istedenfor å si at vi to kjører rundt, velger jeg å hoppe utfor selv. Det er jo ikke alltid bra”,* forteller person 1. Tankeprosessen kan argumenteres for å være innen de heuristiske fellene *acceptance*, *social proof* og *commitment* (Tremper, 2008). Person 5 mener at gruppepresset kun oppstår på tur sammen med andre som har mer erfaring. Det er lett å bli overtalt når en føler at en ikke har noe en skulle ha sagt. Dette trekker også person 3 frem og sier at de prøver å være med på beslutningene som blir tatt, for å lære av de med mer erfaring, men at det kan føles som om en bare er *“along for the ride”*.

Person 4 er bevisst på at vedkommende tar mye risiko, og forteller at det bevisst er lagt fokus på å støtte de som kjører mer konservativt i gruppen. Istedenfor å være den som fører til gruppepress med å kjøre mer risikable linjer, vil deltakeren heller kjøre roligere. Dette basert på egne erfaringer av feilslåtte risikovurderinger. Person 4 forteller:

“Jeg er jo den i gruppen som tar flere sjanser enn de andre, kanskje. Jeg tenker ofte at ‘det går’ fordi jeg syns at føret tilsier det, men så har det jo ofte vist seg at det ikke er så veldig gode vurderinger.”

Fredston & Fesler (2011) og Mannberg et al. (2018) hevder at det samfunnet vi lever i har en tendens til å glorifisere risikotaking og lettere viske ut potensielle konsekvenser. Person 1 forteller at det er viktig å oppleves som *“en dyktig person i fjellet”*, dermed litt inne på det samme som person 4, at en ikke fører til økt risikotakning blant gruppemedlemmene. En form for *ansvarsstressor* virker å være fremtredende hos flere deltakere. Holen (2007) definerer *ansvarsstressor* som en påvirkende faktor innen beslutningstaking som fører til tvil og skyldfølelse rundt beslutninger en tar og har tatt. Person 3 er innom mange av de samme faktorene, uten å komme inn på følelsen av ansvar, og trekker frem turer sammen med den faste turkameraten: *“Vi fungerer veldig godt som par, fordi begge to trenger noen som kan dra seg litt ned, fordi vi har selvinnsikt nok til å vite at vi er overivrig.”*

Funn fra intervjuene viser til at person 1, 3 og 4 alle har ønsker om å påvirke holdningen i en konservativ retning etter å ha opplevd skred og faren derav på nært hold. Dette strider mot funnene til Marengo et al. (2017) og Mannberg et al. (2018) som påpeker at deltakere som har direkte opplevelse med skred viser til en følelse av udødelighet og dermed har en tendens til å ta større risiko. Person 2 skiller seg ut ved å si at vedkommende presser seg selv, og dermed ikke blir påvirket av press fra andre. Derimot kan uttalelsen: *“Jeg føler ikke at jeg må dra på mer fordi jeg er med de og de, liksom. Heller at en føler at en må holde igjen fordi en er med de og de”* tyde på at vedkommende blir påvirket av gruppepress uten at en innser det selv. Tolkningen av dette kan være at deltakeren ser ikke på dette som gruppepress.

4.4 Metodiske svakheter

Denne undersøkelsen gir kun et innblikk i noen få menneskers erfaringer og refleksjoner rundt beslutninger på tur. Følgene av dette er at det ikke ga representative resultater som utdyper bredden innenfor temaet. Vi foretok også et intervju via Skype, noe som gjør at en ikke har mulighet til å observere intervjuobjektets kroppsspråk. Dette vil kunne gi en annen oppfattelse av svarene enn det en får når en sitter ansikt til ansikt. Vi innså i etterkant at vi kunne hatt med et spørsmål angående bruk av skredvarsling da dette lett kan forsvinne fra refleksjonen i et intervju. Årsaken kan være at temaene som ble tatt opp er såpass omfattende og komplekse.

5 Konklusjon

Oppgaven omhandler tanker rundt oppfattelse av risiko i samsvar med beslutningene som tas i fjellet alene kontra i gruppe. Vi har undersøkt hvordan den menneskelige faktoren gjenspeiles av deltakerne og hvordan gruppeprosesser påvirker beslutninger. Vi utførte fem separate intervju med erfarne utøvere innen topptur på ski eller brett. Ved å ekskludere individer med bakgrunn som instruktør og guide vil svarene gi et innblikk hos et utvalg rekreasjonelle utøvere.

Det vises tydelig konsensus for at deltakerne opplever risiko som størst når de er alene. Dette grunnet en følelse av sårbarhet og isolasjon, samt mangel på sikkerhetsnett. Følelsen av økt risiko fører til endret beslutningsprosess, og deltakerne viser tegn til grundigere vurderinger i beslutningene som tas. Det er viktig for deltakerne å ta gode beslutninger når de er alene.

Deltakerne viser enighet om at den reelle risikoen er større i gruppe, selv om den oppfattes mye mildere. Dette kan være resultat av flere heuristiske feller og rasjonalisering av risikoen i omgivelsene, og fører da til følelse av falsk trygghet. Beslutninger tatt i gruppesammenheng bærer preg av heuristiske feller og forhastet tankeprosess. I gruppesammenheng viser deltakerne en tendens til å akseptere dårligere beslutninger. Gruppepress fremstår som en stor felles faktor for endring i beslutningstaking. Konsekvensen av gruppepress fører i hovedsak til dårligere beslutningstaking. De fleste deltakerne viser en bevisstgjøring av hvordan de selv blir påvirket, og noen peker mot en ønsket konservativ holdning for ikke å presse andre. Deltakerne viser mye erfaring og kunnskap innen risikovurdering, men svarene viser derimot en tendens til at flere vurderingsfaser blir oversett til fordel for belønningen.

5.1 Videre forskning

Gjennom denne oppgaven har vi gjort oss en del tanker om hvor viktig den menneskelige faktoren faktisk er og hvor stor rolle den spiller på tur. Vi mener at den menneskelige faktorens påvirkning på beslutningstaking burde vektlegges i større grad innen skredlære. Undersøkelser som dette kan være med på å gi dypere forståelse for beslutninger tatt på topptur. Det er tydelig at det kan være hensiktsmessig for fremtidige studier å vurdere en kvantitativ studie, da det vil gi et bredere og mer generaliserbart svar. En kvantitativ studie vil også kunne differensiere alder og

kjønn, som igjen kan avdekke eventuelle forskjeller. Vi avgrenset utvalget til utøvere med en viss kompetanse og dette kan være en vurdering å gå bort ifra hvis en skal gjennomføre en kvantitativ undersøkelse.

6 Litteraturliste

- Befring, E. (2015). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Brattlien, K. (2016). *Snøskred: Livsviktig kunnskap*. Oslo: Kagge.
- Brattlien, K. (2017). *Den lille snøskredboka: Alt du trenger å vite om snøskred på en enkel måte*. (5. utg.) Oslo: Fri Flyt.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dreyfus, H. & Dreyfus, S. (1986). *Mind over machine: The power of human intuition and expertise in the era of the computer*. New York: Free Press.
- Fredston, J. & Fesler, D. (2011). *Snow sense: A guide to evaluating snow avalanche hazard* (5. utg.). Anchorage: Alaska Mountain Safety Center.
- Haegeli, P., Haider, W., Longland, M., & Beardmore, B. (2010). Amateur decision-making in avalanche terrain with and without a decision aid: A stated choice survey. *Natural Hazards*, 52(1), s.185-209. <https://doi.org/10.1007/s11069-009-9365-4>
- Holen, A. (2007). Flystyrt, funksjonsevne og forsvar. I C. Moldjord, A. Arntzen, K. Firing, O. A. Solberg & J. C. Laberg (Red.), *Liv og lære i operative miljøer: "tøffe menn gråter!"* (189-200). Bergen: Fagbokforlaget.

- Horgen, A. (2010). *Friluftslivsveiledning vinterstid*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Kurzeder, T. & Feist, H. (2003). *PowderGuide: Managing avalanche risk*. Boulder: Mountain Sports Press.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Landrø, M. (2007). *Skredfare: Snøskred, risiko, redning* (2., rev. utg.). Oslo: Fri Flyt.
- Magnussen, L. I., & Vold, T. (Red.). (2018). *Friluftsliv og guiding i natur: Teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mannberg A., Hendriks J., Landrø M. & Ahrland Stefan M. (2018). Who's at risk in the backcountry? Effects of individual characteristics on hypothetical terrain choices. *Journal of Environmental Psychology*, 59, 46-53. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2018.08.004>
- Marengo, D., Monaci, M. G., & Miceli, R. (2017). Winter recreationists' self-reported likelihood of skiing backcountry slopes: Investigating the role of situational factors, personal experiences with avalanches and sensation-seeking. *Journal of Environmental Psychology*, 49, 78-85. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2016.12.005>

Nes, C. L. (2018). *Skikompis: Snøskred og trygg ferdsel* (2. utg.). Oslo: Fri Flyt.

Nielsen, K. & Kvale, S. (Red.). (1999). *Mesterlære: Læring som sosial praksis*. (G. Bureid, overs.). Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Norges vassdrags- og energidirektorat (2017, 02. mai) Varsling. Hentet fra <https://www.nve.no/flaum-og-skred/varsling/>

Norges vassdrags- og energidirektorat (2018, 05. mars) Markant økning i antall skredhendelser. Hentet fra <https://www.nve.no/nytt-fra-nve/nyheter-skred-og-vassdrag/markant-okning-i-antall-skredhendelser/>

Slovic, P., Fischhoff, B., Lichtenstein, S., & Roe, F. J. C. (1981). Perceived Risk: Psychological Factors and Social Implications [and Discussion]. *Proceedings of the Royal Society of London. Series A, Mathematical and Physical Sciences* (1934-1990), 376(1764), 17-34.

Teigen, K. H. (2001). Beslutningspsykologi. *Tidsskrift for Norsk psykologforening* 38(12), 1117-1118.

Tremper, B. (2008). *Staying Alive in Avalanche Terrain* (2.utg.). Seattle: Mountaineers Books.

Vikene, O. L., Vereide, V., & Hallandvik, L. (2016). Ledelse og læring i friluftsliv. I A. Horgen, M. L. Fasting, T. Lundhaug, L. I. Magnussen & K Østrem (Red.), *Ute!/: Friluftsliv pedagogiske, historiske og sosiologiske perspektiver* (s. 107-128). Bergen: Fagbokforlaget.

Zuckerman, M. (2007). The sensation seeking scale V (SSS-V): Still reliable and valid. *Personality and Individual Differences*, 43(5), 1303-1305.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.03.021>

Zuckerman, M., & Neeb, M. (1979). Sensation seeking and psychopathology. *Psychiatry Research*, 1(3), 255-264. [https://doi.org/10.1016/0165-1781\(79\)90007-6](https://doi.org/10.1016/0165-1781(79)90007-6)

Zweifel, B., Procter, E., Techel, F., Strapazzon, G., & Boutellier, R. (2016). Risk of Avalanche Involvement in Winter Backcountry Recreation: The Advantage of Small Groups. *Wilderness & Environmental Medicine*, 27(2), 203-210.
<https://doi.org/10.1016/j.wem.2015.12.001>

7 Vedlegg

7.1 Werner Munters filtervurderingsmodell 3x3

	Vêr og snø	Terreng	Menneske	
Regional Turplan med alternativ	Skredvarsel Vêrmelding Informasjon frå kjentfolk	Kart Informasjon frå bøkene Kjennskap til turen	Fysisk og psykisk form? Erfaring? Utstyr? Leiar?	Turplanlegging og forventningar
Lokal Ruteval med alternativ/ variantar	Snø: Vindtransport Meir nysnø enn 30cm i døgnet? Alarmsignal? (Drønn, skytande sprekkar) Variasjon ved ulik høgde over havet? Vêr: Sikt Vind Temperatur	Stemmer kartet med terrenget slik du ser det? Terrengformer? Brattleik? Hengretning?	Kven er med? Kva utstyr har vi med? Kontroll av sendar/mottakarutstyr? Korleis er tidsbruken i forhold til turplanlegginga?	Eigne observasjonar og fortløpande vurderingar
Zonal Enkelthengvurdering og linjeval i henget	Korleis er enkelt-henget? Nysnømengder? Soleksponering? Vindtransport? Sikt?	Kva er over meg? Kva er under meg? Brattleik? Terrengform i henget: Rygg? Skål? Renner?	Gruppedisiplin Skiteknikk Ferdsel: Avstand Trygge samlings-plassar Sporval	Siste overprøving: Gå eller ikkje gå

(Nes, 2018)

7.2 Resultat på meldeplikttest

Du har oppgitt at ingen personopplysningar skal behandles i prosjektet.

Dersom du kun skal behandle anonyme opplysningar, skal du ikkje melde prosjektet. Et anonymt datamateriale består av opplysningar som ikkje på noe vis kan identifisere enkeltpersoner, hverken direkte, indirekte eller via e-post/IP-adresse eller koblingsnøkkel.

Vi gjør oppmerksom på at dette ikkje er en formell vurdering, men en veiledning basert på svarene du har gitt over.

7.3 Intervjuguide

Intervjuguide

Introduksjon:	Intervjuet handler om risikohåndtering på topptur, alene og i gruppe.
Anonymitet:	Ditt navn vil bli anonymisert.
Opptak:	Intervjuet vil bli tatt opp på bånd og transkribert. Hvis ønskelig kan du motta transkribert utkast for gjennomlesning.
Tid:	Maks 40min.

Basis

Hvor ofte drar du på tur ıla en sesong? Og hvor ofte er du alene?

Hva vil du si motiverer deg for å dra ut på tur?

Beskriv en typisk dag for deg hvor du velger å dra ut på topptur.

Hvem foretrekker du å dra ut med?

Intro – Vurdering

Hvilken informasjon henter du inn i forkant av turen?

Baseres turen hovedsakelig ut ifra dette?

Planlegger du nedfarten før, på vei opp, eller på vei ned? Gi eksempler.

Den vurderingen du gjør, endrer dette ofte dine planer, eller velger du som regel å gjennomføre?

Har du noen spesielle vaner du bruker i vurderingen? Og brukes de på alle turene du går?

Oppfattelse av risiko

Hva opplever du som den største trusselen på tur? Og endres denne når du er alene i fjellet?

Er du mer oppmerksom på farer sammen med andre eller når du er alene?

I din mening, hva er annerledes med å være alene i fjellet på tur?

Mentalitet

Spiller holdningene og valgene til andre en rolle for deg når du er på tur?

Oppfører du deg annerledes ut ifra hvem du er på tur med, også alene?

Hvis du kunne gitt deg selv en rolle sammen med andre, hvem i gruppen indentifiserer du deg som?

Leder, passiv, tilbakeholden, løs kanon, reflektert osv..

Kjenner du på gruppepress?

Kan du gi eksempel på en hendelse/opplevelse du har tenkt mye over i etterkant?

I disse fem forskjellige kategoriene av kompetansenivå, hvor god er du til å håndtere risikovurdering og skredvurdering?

Novise

Viderekommen begynner

Kompetent utøver

Dyktig utøver

Ekspert utøver

Hvor gode ferdigheter har du mtp nedkjøringen?

Før vi avslutter, har du noen tanker/refleksjoner du ønsker å tilføye?

7.4 Samtykkeskjema/informasjonskriv

Informasjonsskriv

Vi er en studentgruppe i kurset FRIB – *Friluftsliv bachelor*, ved Høgskulen på Vestlandet. Prosjektgruppen består av Alexander Aarre, Kristian Magnus Ark og Thor Robert Parmentier, med Espen Hermans som veileder.

Her i landet har topptur på ski og brett sett stor pågang de siste årene. Vi i prosjektgruppen er alle aktive deltakere og er veldig interessert i risikohåndtering og sikkerhet. Dermed var det et opplagt valg å undersøke videre med å skrive en bacheloroppgave innen aktiviteten topptur.

Tema for prosjektet er Risikovurdering på topptur, hvor vi ønsker å undersøke forskjellige individs holdning til risiko under forskjellige rammer. For å kunne hente god informasjon om temaet har vi valgt å bruke dybdeintervju med enkeltpersoner som metode.

All deltakelse er frivillig, og du kan trekke deg når som helst. Det vil bli brukt taleopptak av hele intervjuet og vi vil også notere underveis. Du kan velge å avbryte intervjuet eller trekke tilbake informasjon når som helst, alt av opptak og notat vil da bli slettet.

Alle notat, opptak, transkriberte intervju og selve oppgaven vil være anonymisert. Det vil si at ingen andre enn prosjektgruppen vil vite hvem som er deltakende på intervjuet, og informasjonen vil ikke kunne tilbakeføres til deg.

Før intervjuet begynner ber vi deg om å samtykke i deltagelsen ved å undertegne på at du har lest og forstått informasjonen på dette arket og ønsker å delta.

Jeg har lest og forstått informasjonen over og gir mitt samtykke til å delta i intervjuet.

Sted og dato

Signatur